РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук Олександра Богдановича Керницького на дисертацію Інни Олександрівни Шаповалової на тему «Правове регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного Бюро Розслідувань», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право

Актуальність теми дослідження. Реалізація завдань правової держави в Україні неможлива без формування ефективної системи органів публічної влади, ключовою складовою якої є Державне бюро розслідувань. Цей орган, створений у межах реформи правоохоронної системи, покликаний забезпечити неупереджене та професійне розслідування злочинів, учинених високопосадовцями, правоохоронцями та військовослужбовцями. Надзвичайна суспільна значущість покладених на Державне бюро розслідувань функцій зумовлює необхідність формування високопрофесійного кадрового складу зазначеного органу, що передусім потребує чіткого правового регулювання проходження служби в ньому.

У сучасних умовах, з огляду на військову агресію Російської Федерації проти України, а також у контексті реформ публічної служби та викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19, актуалізується питання гнучкого, цілісного та ефективного правового механізму проходження служби в Державному бюро розслідувань. Водночас аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики свідчить про наявність низки прогалин, суперечностей і неврегульованих аспектів, що стосуються організації конкурсного добору, проходження служби, ротації кадрів, оцінювання результативності та припинення служби.

Значний масив норм, які регламентують проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань, міститься в різних законодавчих та підзаконних актах, зокрема: Законі України «Про Державне бюро розслідувань», Законі України «Про державну

службу», Законі України «Про запобігання корупції», а також у постановах Кабінету Міністрів України, зокрема, «Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань» та відомчих положеннях Державного бюро розслідувань. Проте відсутність єдиного системного підходу до правового регулювання цих питань, зокрема у частині диференціації статусу працівників Державного бюро розслідувань (державні службовці, особи, які проходять спеціальну службу, інші працівники) створює загрозу для належного функціонування Бюро як правоохоронного органу нового типу.

Актуальність дослідження також зумовлена потребою у науково обґрунтованому підході до адміністративно-правового забезпечення стабільності, ефективності та прозорості кадрової політики в Державному бюро розслідувань. З огляду на це, правове регулювання проходження служби в Державному бюро розслідувань потребує комплексного теоретико-правового аналізу, систематизації та розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного нормативно-правового масиву.

Ураховуючи викладене, тема дисертаційного дослідження «Правове регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань» є актуальною, має значний теоретичний і практичний інтерес, а її результати можуть бути використані для вдосконалення правового забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань та загалом системи публічної служби в умовах трансформаційних процесів в Україні.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становитимуть праці вітчизняних і зарубіжних науковців: Б. Авер'янова, І. Андрущенка, О. Бандурка, А. Блага, В. Брижик, І. Булик, О. Бусола, І. Бухтіярової, А. Волощук, І. Гайдамашко, В. Галунька, Г. Горбової, Б. Головкіна, А. Губко, О. Джафарової, О. Дрозда, Т. Журавель, С. Ківалова, О. Кочемировської, Л. Крижної, О. Кузьменко, В. Колпакова, Т. Коломоєць, П. Комірчого, К. Левченко, Ю. Лисюк, І. Лубенець, О. Мартиненко, М. Моісєєва, І. Пастуха, Ю. Приколотіна, Р. Сербина, О. Стрельченко, А. Субботи,

О. Храпенко, Х. Ярмакі. Попри значний науковий доробок учених, цілісного й комплексного дослідження, присвяченого питанням правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань, наразі не існує.

Недостатній рівень наукового обґрунтування правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань, недосконаліть процедур конкурсного відбору, проходження служби, ротації кадрів, оцінювання результативності та припинення служби зумовили необхідність комплексного вивчення та дослідження правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується із положеннями: Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, затвердженої Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX; Цілей сталого розвитку України на період 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2020 року № 722/2019; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2021 року № 392/2021; Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р.; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023. Роботу підготовлено відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ від 21 травня 2024 року № 326. Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 31 жовтня 2023 року (протокол № 22), уточнена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 квітня 2025 року (протокол № 10).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне вдосконалення правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань з урахуванням міжнародних стандартів, національного законодавства та практики його реалізації, на підставі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення процедури конкурсного добору, проходження та припинення служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань. Для досягнення зазначеної мети під час дослідження необхідно виконати такі завдання:

– проаналізувати генезис становлення та розвитку проходження служби в Державному бюро розслідувань;

– дослідити нормативно-правову базу, що регламентує проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань;

– визначити поняття та особливості проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань та адміністративно-правовий статус працівників Державного бюро розслідувань;

– охарактеризувати особливості прийняття на службу осіб рядового та начальницького складу в Державне бюро розслідувань;

– дослідити умови проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань;

– охарактеризувати підстави припинення служби в Державному бюро розслідувань;

– дослідити міжнародний досвід щодо проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань;

– запропонувати напрями вдосконалення правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу в Державному бюро розслідувань.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань.

Предмет дослідження – правове регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження сформовано сукупністю загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, застосування яких забезпечило належне досягнення поставленої мети, розв'язання визначених завдань, а також належне обґрунтування одержаних результатів, сформульованих висновків і практичних рекомендацій у межах проведеного дослідження щодо правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань. Для розкриття генези становлення та розвитку проходження служби в Державному бюро розслідувань використовувався метод аналізу та історично-правовий метод (підрозділ 1.1). Метод сходження від абстрактного до конкретного та логіко-семантичний метод дослідження (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3) дозволили поглибити понятійний апарат, зокрема визначити поняття «проходження служби в Державному бюро розслідувань», «прийняття на службу в Державне бюро розслідувань», «припинення служби в Державному бюро розслідувань». Порівняльно-правовий метод (підрозділ 3.1) покладено в основу дослідження міжнародного досвіду проходження служби в Державному бюро розслідувань. Методи класифікації, групування, системно-структурний, системно- функціональний методи (підрозділ 1.2, 2.1, 2.2, 3.2) надали можливість систематизувати нормативно-правову базу, яка регулює проходження служби в Державному бюро розслідувань; упорядкувати особливості прийняття на служби в Державне бюро розслідувань; визначити напрями вдосконалення правового регулювання проходження служби в Державному бюро розслідувань; виокремити низку загальних та специфічних ознак, притаманних проходженню служби в Державному бюро розслідувань. Використання індуктивного методу дозволило підтвердити висновок про

необхідність удосконалення законодавства, що регулює відносини в сфері проходження служби в Державному бюро розслідувань (підрозділ 1.3, 2.3, 3.2).

Наукова новизна отриманих результатів і висновків полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань, що дало змогу сформулювати перспективні напрями вдосконалення адміністративного законодавства, законодавства про державну службу, законодавства про Державне бюро розслідувань, відомчих нормативно-правових актів, норм, які регулюють суспільні відносини в досліджуваній сфері. До основних наукових положень, що характеризують новизну отриманих результатів й виносяться на захист, належать такі:

вперше:

сформульовано та охарактеризовано історичні етапи становлення та розвитку проходження служби в Державному бюро розслідувань;

обґрунтовано авторські детермінанти «проходження служби в Державному бюро розслідувань», «правова основа проходження служби в Державному бюро розслідувань», «механізм правового регулювання добору кадрів на службу до Державного бюро розслідувань»;

доведено, що проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань – це врегульований нормами адміністративного права особливий вид публічно-службової діяльності, що полягає у поетапній реалізації особою наданого їй спеціального службового статусу в межах правоохоронного органу, зокрема вступ на службу, виконання владно-розпорядчих і правоохоронних повноважень, службове просування, оцінювання, застосування заходів заохочення та дисциплінарного впливу, а також припинення служби, і здійснюється на засадах законності, підпорядкованості, професіоналізму та забезпечення гарантій службової стабільності та правового захисту;

доведена необхідність розробки та прийняття Концепції кадрового забезпечення Державного бюро розслідувань на період до 2030 року;

чинне законодавство України у сфері адміністративно-правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань;

удосконалено:

понятійні категорії «механізм правового регулювання», «проходження державної служби», «припинення державної служби в Державному бюро розслідувань», «звільнення зі служби в Державному бюро розслідувань», «припинення (розірвання) контракту під час служби в Державному бюро розслідувань»;

характерологічні ознаки, які притаманні проходженню служби в Державному бюро розслідувань та припиненню (розірванню) контракту під час служби в Державному бюро розслідувань;

підходи щодо сутності поняття «прийняття на службу до Державного бюро розслідувань»;

сформульовано та охарактеризовано напрями вдосконалення проходження служби в Державному бюро розслідувань, а також виокремлено їх особливості;

дістало подальшого розвитку:

класифікація нормативно-правових актів, які становлять правову основу проходження служби в Державному бюро розслідувань;

заходи підвищення ефективності та легітимності конкурсної процедури в Державному бюро розслідувань;

структурні елементи проходження по державній службі в Державному бюро розслідувань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані:

– *у науковій діяльності* – для подальшого наукового опрацювання теоретико-практичних проблем щодо правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро

розслідувань (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2025 року № 112-НД);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення процедури проходження служби в Державному бюро розслідувань, зокрема, вступу, проходження та звільнення зі служби;

– *в освітньому процесі* – при підготовці та проведенні лекційних, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна процедура», «Публічна служба», «Публічне адміністрування» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2025 року № 114-ОК).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, зокрема: «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (17 травня 2024, м. Київ); «Актуальні проблеми охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану та післявоєнний період» (23 травня 2024, м. Київ); «Бюджетування у забезпеченні фінансової безпеки держави» (30 травня 2024 року, м. Київ); «Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації» (20 червня 2024 року, м. Київ); «Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації» (26 червня 2025 року, м. Київ); «Безбар'єрний простір у сучасному світі» (25 листопада 2025 року, м. Київ).

Публікації. Ключові положення дисертації опубліковано в десяти наукових працях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, шість тез наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (258 найменувань) і два додатки. Повний обсяг дисертації становить 253 сторінки, із них основний текст дисертації – 234 сторінки.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження, викладена українською та англійською мовами.

У першому розділі дослідження автором ґрунтовно проаналізовано теоретико-правові засади проходження служби в ДБР. Позитивної оцінки заслуговує підрозділ 1.1, у якому розкрито генезис становлення та розвитку проходження служби в ДБР, визначено основні етапи формування інституції та особливості трансформації правового статусу осіб рядового і начальницького складу. Автор вдало поєднав історико-правовий та інституційний підходи, що дозволило сформувати цілісне уявлення про розвиток служби в ДБР як елементу системи правоохоронних органів України.

У підрозділі 1.2 досліджено правові основи проходження служби особами рядового та начальницького складу в ДБР. Автором здійснено аналіз норм Конституції України, спеціального законодавства, підзаконних нормативно-правових актів та відомчих документів, які регламентують порядок проходження служби. Важливим є акцент на особливостях адміністративно-правового статусу працівників ДБР та співвідношенні норм службового, трудового й адміністративного права.

Підрозділ 1.3 присвячений визначенню поняття та особливостей проходження служби в ДБР. У роботі сформульовано авторський підхід до розуміння проходження служби особами рядового та начальницького складу, виокремлено її характерні ознаки, принципи та специфіку правового регулювання. Наукову цінність становить спроба автора систематизувати ознаки проходження служби в ДБР як особливого виду державної служби правоохоронного характеру.

Другий розділ роботи має прикладний характер та присвячений правовій характеристиці проходження служби особами рядового та начальницького складу в ДБР. У підрозділі 2.1 досліджено особливості прийняття на службу, порядок конкурсного добору, кваліфікаційні вимоги та процедурні аспекти кадрового забезпечення. Автором обґрунтовано

необхідність удосконалення конкурсних процедур та підвищення рівня прозорості кадрової політики.

У підрозділі 2.2 розглянуто умови проходження служби, зокрема питання дисципліни, службового навантаження, соціального та правового забезпечення працівників. Слушною є увага автора до проблем забезпечення службових гарантій та належного матеріального забезпечення осіб рядового і начальницького складу.

Підрозділ 2.3 присвячено підставам припинення служби в ДБР. Автором проаналізовано законодавчо визначені підстави звільнення, особливості дисциплінарної відповідальності та проблемні аспекти реалізації кадрових рішень. Водночас у роботі аргументовано необхідність уточнення окремих процедурних механізмів припинення служби з метою забезпечення правової визначеності та захисту прав працівників.

Третій розділ дослідження має практично-орієнтований характер та присвячений перспективам удосконалення проходження служби в ДБР. У підрозділі 3.1 автором здійснено аналіз міжнародного досвіду організації служби в правоохоронних органах та спеціалізованих органах розслідування. Позитивним є використання порівняльно-правового методу та врахування зарубіжних підходів до кадрового забезпечення правоохоронної діяльності.

У підрозділі 3.2 запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу в ДБР. Запропоновані рекомендації мають практичне значення, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та спрямовані на підвищення ефективності функціонування ДБР, забезпечення стабільності кадрового складу та удосконалення адміністративно-правового механізму проходження служби.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження І.О. Шаповалової на тему «Правове регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу державного бюро розслідувань» доречно використовувати для підвищення рівня проходження публічної

служби в ДБР; в освітньому процесі закладів вищої освіти, науково-дослідних розробках наукових установ, при підготовці наукових праць, плануванні досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому позитивно оцінюючи кваліфікаційну наукову працю, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання, що потребують додаткової аргументації, пояснень у ході публічного захисту або спрямовані на їх врахування в подальшій науковій роботі, зокрема:

1. У дисертаційному дослідженні значна увага приділяється питанням удосконалення кадрових процедур, механізмів оцінювання службової діяльності та забезпечення доброчесності працівників ДБР, однак недостатньо повно розкрито проблематику міжнародного досвіду функціонування аналогічних правоохоронних інституцій. Зокрема, потребували б більш ґрунтовного аналізу підходи держав – членів Європейського Союзу щодо організації конкурсних процедур, систем внутрішнього контролю, цифровізації кадрового менеджменту та механізмів запобігання корупційним ризикам у спеціалізованих правоохоронних органах. Залучення ширшої порівняльно-правової бази дозволило б не лише посилити аргументацію окремих авторських висновків, а й більш комплексно обґрунтувати перспективи імплементації європейських стандартів у діяльність ДБР України.

2. Дисертант обґрунтовує необхідність удосконалення адміністративно-правових засад кадрового забезпечення ДБР та пропонує низку змін до нормативно-правового регулювання, проте окремі положення мають переважно концептуальний характер і потребують подальшої деталізації на рівні конкретних законодавчих механізмів реалізації. Зокрема, це стосується процедур цифрового моніторингу службової діяльності, стандартизації перевірки доброчесності кандидатів, а також механізмів забезпечення незалежності конкурсних комісій. На наш погляд, практична цінність дисертації могла б бути суттєво посилена шляхом формулювання

більш розгорнутих пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства, відомчих нормативних актів та процедурних регламентів діяльності ДБР.

Разом з тим, наведені вище зауваження та пропозиції в основному мають дискусійний характер і слугують підставою для плідної та конструктивної наукової дискусії під час публічного захисту дисертаційної роботи й не впливають на високу наукову цінність дисертаційного дослідження. За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю отриманих результатів робота є суттєвим внеском у науку філософію права.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційного дослідження й опрацювання наукових публікацій І.О. Шаповалової фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є оригінальною, самостійно виконаною працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Інни Олександрівни Шаповалової на тему «Правове регулювання проходження служби особами рядового та начальницького складу державного бюро розслідувань», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих дисертантом результатів, дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Шаповалова Інна Олександрівна — на підставі прилюдного захисту заслуговує на

присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Рецензент:
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук **Олександр КЕРНИЦЬКИЙ**

Підпис засвідчую
провідний фахівець
ВІДДІЛЕННЯ РОБОТИ З
ПОСТІЙНИМ СКЛАДОМ ВІДДІЛУ
КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ
ДОВІДОК